

Tuula Linna, professori (emerita)

24.2.2026

Eduskunnan perustuslakivaliokunnalle

HE 170/2025 vp laiksi julkiseen keskusteluun osallistuvien henkilöiden suojelemisesta rajat ylittäviltä häirintäkanteilta (SLAPP)

Kiitän perustuslakivaliokuntaa tilaisuudesta saada lausua otsikkoasiassa ja totean kunnioittaen seuraavaa.

(Kaikki alleviivaukset lausunnossa ovat lausunnonantajan, myös sitaateissa.)

1. Yleistä

On hyvä, että SLAPP-kanteista annetaan erillislaki, sillä säännösten ottaminen oikeudenkäymiskaaren olisi lisännyt jo muutoinkin vaikearakenteisen oikeudenkäymiskaaren monimutkaisuutta.

Toisaalta monimutkaisuudella ei voida perustella sitä, että laki on rajattu rajat ylittäviin tapauksiin. Järjestelmä SLAPP-kanteiden käsittelemiseksi on nyt joka tapauksessa rakennettava, jolloin kanteiden määrä ei ole merkityksellinen seikka oikeusjärjestyksen monimutkaisuuden kannalta.

Esitys on huolellisesti ja asiantuntevasti valmisteltu, joskaan soveltamisalan rajaamista koskevat perustelut eivät ole vakuuttavia.

2. Lain soveltamisala

Direktiivissä säädetään vähimmäissäännöistä, joten soveltamisala voi olla laajempi tai säännösten antama suoja voi olla korkeampi. SLAPP-direktiivin 3 artiklan mukaan jäsenvaltiot voivat ottaa käyttöön tai pitää voimassa säännöksiä, jotka ovat suotuisampia julkiseen keskusteluun osallistuville henkilöille.

Vaikka hallitusohjelmassa ei ole asiasta kirjausta, kannattaisi nyt saman tien säätää SLAPP-kannesäännöksille yleinen soveltamisala. On todennäköistä, että SLAPP-kanteilla uhkaillaan myös Suomessa asuin- ja kotipaikan omaavien kesken, etenkin silloin, kun vastaajana on taloudellisesti heikompi osapuoli. Suomalaiset siviiliasioiden erityisen korkeat oikeudenkäyntikulut ovat omiaan aikaan saamaan aikaan ”chilling efektin” vastaajassa jo pelkän uhkailun vuoksi.

SLAPP-sääntelyllä suojataan sananvapauden lisäksi muun muassa taiteen ja tutkimuksen vapautta sekä yhdistymisvapautta – kaikki mainitut nauttivat perustuslain mukaista suojaa. On tärkeää, ettei esimerkiksi tutkimustuloksiaan julkaisevaa tutkijaa uhkailla SLAPP-kanteella, jossa on kysymys jonkin yrityksen liiketoiminnan väitetystä häiritsemisestä esimerkiksi ympäristöä koskevan tutkimuksen tuloksilla. Samaten työntekijöiden ammattiyhdistystoiminnan häiritseminen korvauskanneuhalla kuuluu lain piiriin.

Ongelmana tietenkin on se, että kun soveltamisala on rajattu ainoastaan rajat ylittäviin asioihin, ei lailla ole kotimaista vaikutusta. On jopa vaarana antaa se viesti, että meillä suvaitaan sellaisia ”kotimaisia” häirintäkanteita, jotka ovat kiellettyjä esimerkiksi USA:ssa kotipaikan omaavan yhtiön nostamina suomalaista tutkijaa vastaan. On myös epätasa-arvoista ja sattumanvaraista, että jos kansainvälisen suuryhtiön emoyhtiö nostaa SLAPP-kanteen, se kuuluu lain piiriin, mutta vastaava Suomeen rekisteröidyn tytäryhtiön kanne ei kuulu.

Suomessa on tehty tuore tutkimus: Akateemisen vapauden tila Suomessa: Tutkijoiden ja opettajien näkemyksiä. Tiedonjulkistamisen neuvottelukunta. *Esa Väliverronen*. Vastuullisen tieteen julkaisusarja 1:2026. <https://edition.fi/tsv/catalog/book/1852>

Avovastausten perusteella häirintä, uhkailu tai mustamaalaus näkyvät tyypillisesti sellaisissa poliittisesti latautuneissa aiheissa kuten ympäristö, maahanmuutto, sukupuoli ja vähemmistöt.

Lähinnä kyse on luonnonsuojelubiologiaa (mm. metsien suojelu, suurpedot) koskeissa verkkokeskusteluissa esiintyvistä osin solvaa-vasta ja törkeästä kommentoinnista. Koen että tämäntyyppinen kommentointi hyväksytään ja sitä jopa lietsotaan tarkoituksella erityisesti perussuomalaisten mutta myös joidenkin keskustalaisten päättäjien taholta.

Kaivoksiin ja erityisesti niiden sosiaaliseen toimilupaan liittyvissä tutkimushankkeissa ympäristö- ja kansalaisjärjestöiltä on tullut ammat-titaitoon ja tieteelliseen tutkimukseen liittyvää solvaamista ja verkko-kampanjoita.

For doing wolf and wolverine conservation research, hate and insult comments under published media post on the subject.

I had (...) received some offensive criticism through YouTube comments after taking part in an interview about topics related to gender equity in STEM and AI biases.

I received discriminatory messages from private individuals as reaction to my op-ed and comments in Finnish media referring to my non-Finnish origin.

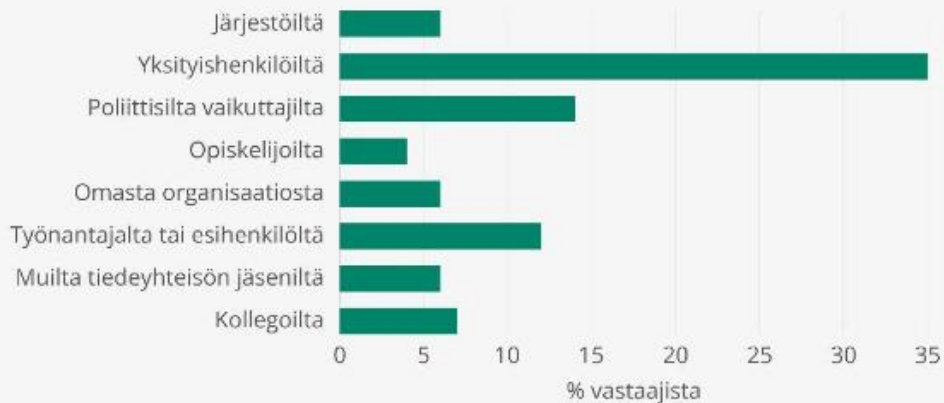
Kun uhkailua ja häirintää itse kokeneilta kysyttiin tämän toiminnan luonteesta, eniten mainintoja saivat loukkaamistarkoituksessa esitetty arvostelu, muut vaientamisyrietykset sekä halventaminen ja solvaaminen. Muutamat olivat kokeneet myös fyysistä uhkailua ja ilkivaltaa. (kuva 10).

Kysyttäessä häirinnän ja uhkailun lähteitä selvästi useimmin mainittiin yksityishenkilöt. Seuraavaksi eniten mainintoja saivat poliittiset vaikuttajat sekä esihenkilöt ja kollegat (kuva 11).

Millaista häirintää tai uhkailua olet kokenut julkisissa esiintymisissä tutkijana?

Miltä tahoilta olet saanut häiritsevää tai uhkailevaa palautetta?

Jos olet kokenut, että vapauttasi tutkia on pyritty rajoittamaan, miten olet toiminut?

Suomessa tilanne on siis toistaiseksi melko hyvä, mutta trendi on huolestuttava. Häirintä kohdistuu tietyille aloille, kuten ympäristö- ja sukupuolitutkimukseen. Myös selviä ”vaientumisseurauksia” on havaittavissa. Ei ole perusteita jakaa uhkaa kotimaiseen ja kansainväliseen ja antaa suojaa vain rajat ylittävissä tapauksissa.

Moni kiinnitti lausuntokierroksella huomiota siihen, että soveltamisalan ei saisi rajoittua rajat ylittäviin asioihin, vaan samanlaista suojaa tarvitaan myös kotimaassa.

Esityksen perustelut sille, miksi ei ehdoteta yleistä soveltamisalaa, eivät ole päteviä. Perusteluissa todetaan (s. 32):

”Toisaalta soveltamisalan laajentaminen merkitsisi sitä, että vastaaja voisi jokaisessa dispositiivisessa riita-asiassa esittää lakiehdotukseen

perustuvia perusteettomia vaatimuksia, mistä oletettavasti yleensä aiheutuisi vähintään yksi tarpeeton lausumakierros ja oikeudenkäyntikuluja. Näin luotaisiin uusia mahdollisuuksia viivästyttää, sotkea ja laajentaa riita-asioiden käsittelyä. Kun oikeuskäytännöstä nousevaa tarvetta laajentaa soveltamisalaa ei ole, soveltamisalan laajentamisen haitat näyttäytyvät hyötyjä suurempina.”

Yllä siteerattu toteamus on omituinen. Ei tietenkään esimerkiksi kauppahintasaatavaa, perintöriitaa, hometalokauppaa, naapuruusriitaa, vahingonkorvausasia ym. koskevassa asiassa vastaaja väitä, että kyseessä on SLAPP-kanne. Kuten esityksessä todetaan, kysymys on erityislaatuista kanteesta (s. 34, 36 ja 37).

Vastaajana pitää olla julkiseen keskusteluun osallistuva henkilö, esimerkiksi artikkelin kirjoittaminen tai julkaiseminen erilaisilla alustoilla, haastattelun antaminen tai muunlainen sananvapauden käyttäminen esimerkiksi tieteen tai taiteen piirissä. Se voi myös olla erilaista toimintaa, kuten mielenosoitukseen osallistumista, kampanjan tai kyselyn järjestämistä tai jonkin julkaisun levittämistä. ”Kysymys olisi joka tapauksessa aina siitä, että luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö käyttää hänelle taattuja perusoikeuksia, kuten sananvapautta tai kokoontumisvapautta.” Tarkoituksen tulisi ennemmin olla julkiseen keskusteluun osallistumisen lamaannuttaminen. Myös tämän kriteerin täyttymistä arvioitaisiin objektiivisesti. Käytännössä keskustelun kohteena olisi se, perustuuko kanne vaientamistarkoitukseen.

Ei mitenkään voida sanoa, että vastaaja voisi ”jokaisessa dispositiivisessa riita-asiassa” esittää SLAPP-väitteen. Esimerkiksi yksityisten välisessä hometaloriidassa ei ole millään muotoa kyse SLAPP-kanteesta, eikä tällaista väitettä voida mitenkään järkevästi esittää.

Itse en näe yhtäkään syytä sille, miksi soveltamisalasta ei tehtäisi yleistä. Se olisi helposti toteutettavissa muutaman sanan poistolla.

Se, että Ruotsissa on pitäydytty rajat ylittäviin asioihin direktiivin toimeenpanossa, johtuu siitä, että siellä kansallinen laki on kunnossa. Ruotsissa on nimittäin kriminalisoitu – itse asiassa kyse on erityisestä ”rättegångsförseelse” seuraamuksesta – moitittava riita-asian oikeudenkäynnin aloittaminen. Tätä koskevat säännökset ovat rättegångsbalkenin (RB) 9 luvussa.

Ruotsin RB 9:1:ssä säädetään: ”En part, som mot bättre vetande inleder eller föranleder rättegång i tvistemål, döms till böter.” Sama koskee luvun 4 §:n mukaan asiamiestä.

Toteaisin vielä sen, että eduskunnan lähetekeskustelussa oikeusministeri totesi, että suuri osa SLAPP-kanteista käsitellään Suomessa kunnianloukkauksen tunnusmerkistön täyttävinä rikosasioina. En ole tästä vakuuttunut. Jos esimerkiksi suuri Suomessa toimiva kaivos-, metsä- tai energiayhtiö uhkaisi ympäristötutkijaa korvauskanteella haitan aiheuttamisesta liiketoiminnalle, en näe, että asialla on mitään tekemistä kunnianloukkauksen kanssa. Kyseinen yhtiöhän ei silloin loukkaa tutkijan kunniaa esimerkiksi nimittelemällä kyseistä tutkijaa kelvottomaksi tieteen tekijäksi tms., vaan yrittää vaientaa tutkijan niin, ettei hän esimerkiksi esittele tai puolusta tutkimustuloksiaan.

Ks. myös KKO 2024:28, jossa muun muassa katsottiin, että kunnianloukkausta koskevan rangaistusvaatimuksen teonkuvaus ei täyttänyt väärän ilmiannon tunnusmerkistöä.

3. Suhde *ne bis in idem* -kieltoon

Syyttäjälaitos on SLAPP-työryhmän mietinnöstä antamassaan lausunnossa kiinnittänyt huomiota siihen, että häirintäkannemaksu saattaa *ne bis in idem* -kiellon (”ei kahta kertaa samassa asiassa”) vuoksi estää esimerkiksi huomattavan yhteisöosakon tuomitsemisen rikosoikeudellisella perusteella, kuten todisteluaineiston vääristelemisen (RL 15:7–8) perusteella.

RL 15:7 Todistusaineiston vääristeleminen

Joka saadakseen syyttömän tuomitukseksi rangaistukseen tai muuten toista vahingoittaakseen kätkee, hävittää, turmelee, muuntaa tai muuten vääristää tuomioistuimessa tai rikosasian esitutkinnassa todisteena tarpeellisen esineen, asiakirjan tai muun todisteen, jolla hänen tietensä on merkitystä asiassa, on tuomittava *todistusaineiston vääristelimestä* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Todistusaineiston vääristelimestä tuomitaan myös se, joka 1 momentissa mainitussa tarkoituksessa antaa perättömäksi tai vääristellyksi tietämänsä todisteen käytettäväksi tai itse käyttää sitä harhauttavalla tavalla tuomioistuimessa tai rikosasian esitutkinnassa.

Törkeän tekemuodon asteikko on 4 kk – 6 vuotta vankeutta.

On aivan mahdollista, että SLAPP-kanteen nostaja syyllistyy myös todisteiden vääristelyyn.

Ymmärtääkseni ehdotettu häirintäkannemaksu on korvaus perusteettomasta valtion oikeuslaitoksen käyttämisestä väärin tarkoituksiin, ja kyse on eräänlaisen ”oikeudenkäyntikurin” ylläpitämisestä. Hallituksen esityksen (HE 170/2025 vp s. 24) mukaan kyseessä on rangaistusluontoinen taloudellinen seuraamus. Hallituksen esitystä muutettiin suhteessa työryhmän mietintöön niin, että tuomioistuin voi jättää häirintäkannemaksun tuomitsematta, jos tuomioistuin katsoo, että

häirintäkannemaksun perusteena oleva menettely saattaa täyttää jonkin rikoksen tunnusmerkistön.

Itse olisin taipuvainen katsomaan, että suojeltava oikeushyvä on erilainen häirintäkannemaksussa ja esimerkiksi todisteiden vääristelyssä ja muissa Syyttäjälaitoksen esiin tuomissa rikoksissa.¹ Sen sijaan jos meillä olisi rikoslaissa kriminalisoitu moitittava riita-asian oikeudenkäynnin aloittaminen, olisi päällekkäisyys selvää. Nyt rikoslaissa on kriminalisoitu ainoastaan väärä ilmianto rikosasiassa (RL 15:6).

Ruotsissa järjestelmä jakaantuu kahtaalle: rikoslaissa säädetään perusteettoman syytteen nostamisesta (BrB 15:5–7).² Ne eivät koske tarpeettoman riita-asian nostamista. Sen sijaan Ruotsin oikeudenkäymiskaaressa säädetään edellä todetusti ”rättegångsförseelse” nimisestä rikkomuksesta (RB 9:1). Sen mukainen seuraamus ei vaadi esitutkintaa vaan tuomitaan saman tien ja viran puolesta. Tällainen ”oikeudenkäyntirikkomus” rinnastuu mielestäni ehdotettuun häirintäkannemaksuun.

Itse katsoisin, että SPAPP-kanteen häirintämaksu ja esimerkiksi todisteiden vääristely eivät juurikaan koske samaa menettelyä, koska niiden suojeluobjektit ovat erilaiset. Se, että häirintäkanteessa (kaiken lisäksi) vielä väärennellään todisteita, ansaitsee oman rikosoikeudellisen seuraamuksen häirintäkannemaksun (ja mahdollisen vastaajalle tulevan kärsimyskorvauksen) lisäksi.

Pitäisin melkein turhana säännöstä, että häirintäkannemaksu voidaan jättää määräämättä, jos menettely saattaa täyttää rikoksen tunnusmerkistön. Mieluummin ehkä laittaisin niin päin, että mahdollinen häirintäkannemaksu tulee ottaa huomioon esimerkiksi todisteiden väärennysrikoksen seuraamusta määrättäessä.

Näin SLAPP-kanteen nostaja ei voisi ”kuitata” esimerkiksi vankeusrangaistuksen mahdollisuuden sisältävää väärennöstekoa häirintäkannemaksulla eikä toisaalta syntyisi tilannetta, jossa erityisen moitittavassa tilanteessa edes häirintäkannemaksua ei määrättäisi. Tämä voisi antaa aivan väärin signaalin lain tavoitteista.

¹ Väärän todistuksen antaminen viranomaiselle (RL 16 luku 8 §), väärennys ja törkeä väärennys (RL 33 luku 1 ja 2 §) ja ns. prosessipetoksen yritys tai tämän petoslajin törkeä tekemuoto (RL 36 luku 1 ja 2 §) sekä mahdollisesti kunnianloukkauksrikos (RL 24 luku 9 ja 10 §).

² Ruotsissa on rikoslaissa myös tunnusmerkistöjä epärehellisestä prosessaamisesta. Ks. esim. Brotsbalk 15:2: Den som vid förhör under sanningsförsäkran i rättegång lämnar osann uppgift eller förtiger sanningen, dömes för osann partsutsaga till fängelse i högst två år eller, om brottet är ringa, till böter eller fängelse i högst sex månader.

4. Suhde vahingonkorvaukseen

Eduskunta-asiakirjoissa saattaisi olla aiheellista selkeästi todeta se, että SLAPP-kannetta koskeva häirintäkannemaksu ei estä SLAPP-kanteen vastaajaksi joutunutta vaatimasta (esim. vastakanteella) henkilökohtaista vahingonkorvausta. Tosin esimerkiksi vahingonkorvauslain 5 luvun 6 § ei ehkä kata haittaoikeudenkäynnin aiheuttamaa kärsimystä:

Oikeus korvaukseen loukkauksen aiheuttamasta kärsimyksestä on sillä:

- 1) jonka vapautta, rauhaa, kunniaa tai yksityiselämää on rangaistavaksi säädetyllä teolla loukattu;
- 2) jota on rangaistavaksi säädetyllä teolla syrjitty;
- 3) jonka henkilökohtaista koskemattomuutta on tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta vakavasti loukattu;
- 4) jonka ihmisarvoa on tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta vakavasti loukattu muulla, 1–3 kohdassa tarkoitettuihin loukkauksiin verrattavalla tavalla.

Korvaus määrätään sen kärsimyksen perusteella, jonka loukkaus on omiaan aiheuttamaan ottaen erityisesti huomioon loukkauksen laatu, loukatun asema, loukkaajan ja loukatun välinen suhde sekä loukkauksen julkisuus.

En pitäisi poissuljettuna lisätä VahKL 5:6:n 1 kohtaan ” - - teolla loukattu taikka jota vastaan on nostettu julkiseen keskusteluun osallistuvien henkilöiden suojelemisesta [rajat ylittäviltä] häirintäkanteilta annetussa laissa tarkoitettu kanne.”

5. Ilmeinen perusteettomuus (5 §)

Vastaajalla on oikeus vaatia, että tuomioistuin hylkää häntä kohtaan esitetyn kanteen tai sen osan valmistelun aikana oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 6 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla selvästi perusteettomana.

Perustelujen (s. 12) mukaan direktiivi ei näyttäisi edellyttävän, että 11 artiklan käsitettä ”ilmeisen perusteeton” tulkitaan laajemmin kuin kansalliseen lakiin sisältyvää käsitettä ”selvästi perusteeton”. Onkohan tässä jokin ajatusvirhe? Kun direktiivin mukainen ilmeinen perusteettomuus kytketään korkeampaan hylkäämiskynnykseen eli selvään perusteettomuuteen, se ymmärtääkseni vaikeuttaa SLAPP-kannetta koskevan hylkyvaateen läpimenoa: ei siis riitä, että kanne on ilmeisen perusteeton vaan sen tulee olla jopa selvästi perusteeton – mikä voisi olla vielä selvemmin perusteeton kuin selvästi perusteeton?

Toisaalta on tiettyä etua tukeutua OK 5:6.2:iin, koska sen soveltamisesta on oikeuskäytäntöä. Toisaalta soveltamistilanne on erilainen: OK 5:6.2:n mukaan kanne hylätään heti haastetta antamatta, jos kanne on selvästi perusteeton. Puheena olevassa asiassa ei liene tästä kysymys, toisin sanoen niin selvästi perusteettomuudesta, ettei edes haastetta anneta.

Yllä todetuilla perusteilla pitäytyisin siinä sanamuodossa, joka on omaksuttu suomenkielisessä direktiivissä eli ”ilmeisen perusteeton vaatimus”. On myös johdonmukaista, että itse direktiivissä ja sen täytäntöönpanolaissa käytetään samaa ilmaisua.

6. Vakuuden vaatiminen

Ehdotetun 7.1 §:n mukaan vaatimus 6 §:ssä tarkoitetun vakuuden asettamisesta on tehtävä valmistelun aikana. Pidän tätä liian ankarana vaatimuksena. Saattaa käydä niin, että vasta oikeudenkäynnin aikana vastaaja ymmärtää, kuinka paljon oikeudenkäyntikuluja kantaja tulee vastaajalle aiheuttamaan.

Erityisen paha tilanne muodostuu, jos vastaaja ei ole havainnut pyytää vakuutta ja kantaja hakee hylkäävään tuomioon muutosta. Vastaaja ei tällöin voi vaatia vakuuden korottamista, kun ei ole aikoinaan käräjäoikeuden valmisteluvaiheessa vaatinut vakuutta. Helposti näin jäykkä sääntely johtaa siihen, että muutoksenhaun varalta vakuusvaatimus usein esitetään. Jos se sitten hylätään, jää epäselväksi, onko hylkäämisellä oikeusvoimavaikutus niin, ettei vakuutta voida myöhemminkään määrätä.

Mielestäni kannattaisi väljentää muotoilua esimerkiksi niin, että erityisestä syystä vakuutta voidaan vaatia vielä myöhemminkin, mutta se koskee ainoastaan sellaisia oikeudenkäyntikuluja, jotka syntyvät vaatimuksen esittämisen jälkeen.

7. Termi ”väärinkäyttöön perustuva oikeudenkäynti”

Ensilukemalta ilmaisu ”väärinkäyttöön perustuvilta oikeudenkäynneiltä riita-asioissa” vaikuttaa selkeältä, mutta herättää kuitenkin kysymyksen siitä, ”minkä” väärinkäytöstä on kyse – oikeuden, oikeudenkäynnin vai kanneoikeuden? Perusteluissa s. 5 todetaan: ”Kysymys on siis perusteettomista ja oikeuden väärinkäyttöön perustuvista kanteista.”

SLAPP-direktiivin suomenkielisessä johdannossa puhutaan myös ”menettelyn väärinkäytöstä” ja ”oikeudenkäynnin väärinkäytöstä”. Direktiivin sanamuoto on ”abusive court proceedings against public participation” olisi ehkä kääntynyt tarkemmin muulla tavoin. Kun kuitenkin sama suomennos on myös suomenkielisessä direktiivissä, lienee myöhäistä ryhtyä käymään terminologista keskustelua.

8. Avustajan ja asiamiehen vastuu

Esityksessä on aika ohuesti käsitelty sitä, mikä olisi SLAPP-kantajan avustajan tai asiamiehen vastuu. Direktiivi ei kuitenkaan ilmeisesti edellytä sitä, että avustaja tai asiamies vastaisi yhteisvastuullisesti asiakkaansa kanssa vakuuden asettamisesta.

Perusteluissa (s. 17) todetaan, että silloin kun kantajalla on lainopillinen avustaja, käytännössä varsin tehokkaana ennaltaehkäisevänä toimenpiteenä voisi pitää asiamieheen kohdistuvia sanktioita. ”Tätä ei kuitenkaan voida pitää toteuttamiskelpoisena vaihtoehtona. Ensinnäkin kanteen vireillepano ei edellytä lainopillisen avustajan käyttämistä. Toiseksi tämänkaltaiset seuraamukset eivät olisi helposti sovitettavissa yhteen sen kanssa, että asiamiesten valvonta perustuu keskeisiltä osin itsesääntelyyn.”

Perustelut herättävät hämmennystä: kait sentään SLAPP-kantajan avustaja tai asiamies voi joutua yhteisvastuulliseen oikeudenkäyntikuluvastuuseen päämiehensä kanssa (ks. OK 21 luvun 6 §).